

3

تورک پوری

Yd: 3

Page: 3 (51)

17/Esruinovel 1329

اون بکس کونده بر جیقار

تورکلوک فائده منه چالیشیر

دائماً ایسته‌یندر، اصلاً ایستیلن اولماز . بویه غنیمت مالی ایله کچینلر دائماً آز
بر شی تدارک‌له اکتفا ایدوب بذل مجهوده محتاج دکلدلر . بناءً علیه هیچ
بر اهمیتلی شیئه مالک بولمداقلرندن کندیلرینه طمع ایده‌جک بولمز . ایدمی
خلقه عسکر اولان وبو صفات عسکریه‌یه طبعاً مالک بولان تورکارک مثلاً
ملک‌لرینه تعرض و غضب و تدین و سائر علل و اسباب حربیه تحت‌نده ناصل
محاربه ایده‌جکلری جداً دوشنلمکه لایق بر کیفیتدر .

خارجیلرک قارغیلری اوزون و ایچی بوشدرکه بونلر هم قولای طاشینیر
وهم چوق تأثیر ایلر . اوزون قارغیلر عجلرده پیاده‌لرده بولورکه خندق
قولری و طار یول آغزلرنده بولان بنویلر دخی بونی استعمال ایدلر . بنویلر
بو خصوصده نه تورک و نه خراسانلی‌یه چیقیشامازلر . چونکه قارغی سواری
آلنده ایشه یارار، بنویلر ایشه ابواب خنادق و مضایقه‌ده مطاعنه ایدرلر .

سواری اولانلر تورکارک و خراسانلیلردرکه سواریلک و قارغی‌جیلک کندیلرینه
مخصوصدر . سواری ایسترسه پیاده‌یی دورر و بوکر و ایسترسه طارمه طاغنیق
ایلر . بوصو، پیشدار و کشف قوللرینی بونلر اک مهم بهادرلردن تشکیل
ایدلر . بونلرک ثونلی و شانلی کونلری و بیوک محاربه و بیوک فتحلری واردر .

یتیمی

عاصم شرف‌الدین

حیات

آتا‌یلره دوغرو

(باشی ۱ نجی بیلاک ۱۲ نجی صایسنده)

هیچ‌ده اونوده‌مه یورم : بو قیمر مجلسیدن سوکرا امام اقدی کوچوک
اوغلنک قازاچقه بر ظنبور چاله‌جغنی سویلادی . قیمردن سوکره بو پک آئی
دوشه‌جکدی . آنکچون هیمزجه ترویج ایدیلدی . چوجغک ملک‌لی پارمقلری

طنبورك اوج دىلى آراسىدە يورومگە باشلايىچە مجلسى دوشونجىلى بىر سكون استىلا ايتشىدى؛ دىكلە يوردىق . نهايت اينچە ، مهتر بىر سس بو سكوتى اخلال ايتدى . چوجوق دىلنى آكلایه مديغمز طنبورك سوزلىرىنى بزه ترجمه ايدى يوردى :

« اولوگنك باسى جاتر قارا طاودا

« اير جكت قىلار غيرات گلگان جاوگا

« باطرلر باسدن كچوب اولجا آغانده ، [۱]

« جهانلر قوسده جاتوب صورار صاوغا ...

بىر صبح امام افندى ، وداع ايتىك اوزره كلن قونوقومشولر ، دوستلر بىزى خىلى اوزاقلره قدر تشيع ايتدىلر . ايكنجى كون اوكله اوستى قوملق بىر زمينى ستر ايدىن اورمانلر ، قاميشلر آراسىدىن ايلروله يەرك اينچە يوقارولرده قارە ايرتيش كنارينه كلدىك . اوتەكى ساحلده كورونان آووله كيدە جكدك . آتلردن ايندىك . بىنك طاقلرىنى دە آله رق اوزرلىرى آز چوق يوتىلمش قالينچە ايكي آغاچى بىر يره كتىرمك صورتيله قورولن سال ياخود قايق اوزرينه يوكلىدىك . كندمزده اوتوردقدىن صوكرا قوئروغيله صاله مربوط اولان برآت يوزەرك بىزى دورت بش يوز مترو اوزاقده كى ايكنجى ساحله چىقاردى . طيىلىكدىن آيرىلق ايستەميان بعض ىرلى رفقاده ألبسەلرىنى يوقارى قالدردىقلرى ألدەندە طوتەرق و آتلىرىنك يالوقوئروقلرىنە طوتەرق بىزى تعقيب ايتمشلردى ..

قارە ايرتيشك آتايلىره قارىشىدىنى ىرلره قىرىب ، صاوورك بوزلو تپەلرىنە ناظر كوزل بىر چىنلەكە قورولش خصوصى بر ئەودە قارشولاندىق . لطافتى ، اهالىسىنك صميميت ومسافر پرورلكلىرى كوكلەدە سىلنمز بر خاطره نقش ايدىن بويردە دەھادە اوزانەجق يولچىلىق حياتىنك متاعبنە قارشى كلە بىلىمك ايچون برقاج كون قدر استراحت ايدەجك ايدىك . آو حياتى ، كزنىتىلر ... بىزى پك زيادە أكلندىردى . هله بورانك كىجەلرى هيچدە خاطرمدن چىقامە يور . اقشامدىن

[۱] جكت = يكت باطر = قەرمان قوس = قووش، قوغوش غىرات =

غيرت اولجا = غنيمت جاو = دشمن، جابول جمان = يمان وفنا ساوفا =

خصه وسهم .

صوگرا اورتالنی آز چوق ظلمت استیلا ایدنجه آوول یاقینلرنده کیجهلن سورورلی یرتیش، آلتای اورمانلرینک سرسری قوردلرینه قارشى حمایه ایتک ایچون نوبت بکله یکنج یکتلر وتازه قیزلر آراسنده اوزاقدن اوزاغه یانیق، یانیق اولدیغی قدرده اهتزازلی، مهیج صدالریله تعاطی ایدیلن اوکتر (شعرلر) بی صباحرله قدر وجد واستغراقلر ایچنده بولندیر یور؛ ایضاخه مقتدر اوله مدیغ بر دویغو ایله جوش خروشه کلیوردیم، کوزلرمدن صیجاق یاشلر دوکلیوردی. بعضاً ماضینک مظلم طبقه لرینی کچرک، بویوک تورک بابالرمک بورالرده کی صحنه حیاتی کوریورکی اولیودرم... صوگرا خیالمک اوکنده کیم اولدقلى پک آز طانیلان برچوق اقوام پیدا اولیورده اوزمان میدان خیال برمحشره دونیوردی؛ حیاتک انوعی واردی؛ معیشتده بزمکنه بکزمه یوردی. قوملر، قیللر پک آز صلحپور؛ آرالرنده بوغشمق، طوتوشمق پک چوق؛ غالب کلن قلیور، اوراسنک اقدیسی کیسلوردی. اوته کیسی ده نهوینی سوکهرک بوتون آغیرلقلرینی دودلره، طانهلره یوکلهدهرک، ماللریله، طوارلریله پیشدار سواریلرینی تعقیباً کوزدن نهان اولیوردی... بو ائنده اوزاقلردن ایشیدیلن او اولهک صداریده کویا او حیات مخیله مک مبهم برغمغمه سی کی کلیوردی...

شیمدی بوملکتک مرکز برنقطه سنده یز. آنکچون محترم قارئلریمک مساعدله ریه ایلرولمه حرکتی تعقیب ایتیه رک یالکیز بورلرک احوالی حقنده طوبلايه بیلدیکم اوفاق تفک معلومات ایله مشاهداتک نتایجی عرض ایتک ایستیورم. بوتون بونلر اوبرلرک وارث حقیقیسی دیمک اولان تورک - قازاق قارداشلریمز ایله آز چوق طانیشمغه خدمت ایده بیلیرسه وظیفه مک کوچوک برقمسی ایفا ایدیلش اولور صانیرم.

بوکونکی تورک - قازاق صحراسنی، یرتیش نهری حوضه سنه یاییلان آقاوللا و سیمی پالات ولایتلری تشکیل ایدر. یرتیش نهرینک غلیانلریله آشیلوب خراب و پریشان اولان آثار قدیمه بو صحرا لرده یاشایان اقوامک حیات ماضیه لرندن پک اسکی دورلری کوستیریر. بو آثارک سرت طاشلردن پک قابا بر صورتده اعمال ایدیلش اولمسی ده او اقوامک مد نتیجه خیلی ابتدائی برحاله بولندقلریتنه دلالت ایدر. فقط نادراً الهه ایدیلن بعض آثاردن یرتیش وادیسنده بونلره

نظر آدها مترقی، دها قوتلی بر قومک یاشامش اولدیغی ده آکلاشیلور. بعض مؤرخلرجه بوقومه میرد نامی ویریلکده در. یالکز ایرتیش طرفلرنده، جنوبی سیر یاده دکل، روسیای وسطیده، آلمانیا و آوستریا جهتلرنده دخی آثارلرینه تصادف اولنان بوقومک کیملردن عبارت اولدیغی تعین ایتکده محقق مؤرخلر استعجالی مناسب کورمه یورلر. چود قومک شیمدیکی تارغانوت و قالموقلرک ابتدائی جنسی اولدیغی ادعا ایدنلر وارسه ده آثارعقیقه متخصصلری بونی قبول ایتمه یورلر.

کیم اولدقلری بیلنه میان بوقومک قالموقلرک غیرى بر عرقه منسوب اولمه لری محتملدر.

بعض آثارعقیقه جیلر، چود آثارنده (آری) قومک ایزلرینی بولیورلر. شیمدیکی روسیای جنوبی و سیریا قورغانلرنده بولنان اشیا و قفا کیمکلرینک یک دیگرلرینه مشابهلری ده بوجهتی تأیید اید یور.

کیم اولورلر سه اولسونلر بوجود قومک سیریا طرفلرنده طونج، باقیر، ده میر دورلرینه عائد اثرلرینه تصادف ایدیکده بولندیغدن بوحوالنده ایجه اوزون مدتلر یاشامش اولدقلری آکلاشیلور.

چود قومی مستحکم شهرلره، خیلی ترقی ایتیش برضایعه، واسع برحیات و معیشته مالک ایدیلر. یازمق ایچون برچوق اشارتلر قوللاندقلری، کندی تاریخلرینی، دین کتابلرینی یازدقلری محققدر. معین بر دینه سالک اولمه لری ده آروجه شایان قیددر.

ایرتیش سواحلنده (اوسقامیناغورسقی) ده و (پاولودار) جهتلرنده بونلره عائد اراضیدن برچوق طونج و باقیر قاپدر، قایشدن معمول آت اشیاسی، صایان کبی شیلر بولمیشدر. معدن اخراجاتی دخی بوقومده خیلی مترقی ایدی. آلتایک بوگونکی معدن اوجاقلری اغلب احتمالدرکه اونلرک ایزلری تعقیب اولنهرق قازیلشدر. قارقارالی طرفلرینک بوکونده مشهور معدن اوجاقلری، ابتدا چودلیلر طرفندن ایشله دیلش ایدی.

چودلرک هزارلرندن، قورغانلرندن آخرته معتقد اولدقلری ده

آكلاشيلور : مزارلرينك داخل وخارجلرينه پك زياده اعتنا ايتمشلردر .
اولونك حياتنده سوديكى اشيائي يانينه قويىق ، مزار اوزرينه بر طاقم يازىلى
هيكلر وضع ايتىك ، عادت ايدى .

چينلرلر روایتنه كوره ميلاددن ايكي يوزسنه اوللرى بو طرفلرده آچىق رنكللى ،
صارى صاحلى ، ماوى كوزلى اوصوك ياخود اريصوك نامنده بر قوم ظهور
ايتشدر . قبل الميلاذ يوز سكسان سنه لرنده چين طرفدن هورمه نامنده
ديكر بر قوم كلهرك اويصوك وسائر كوچه قوملى غربه طوغرى ايتدى .
بشنجى عصرده هونلرلر بقیه سی (اكترىلى جنوبى روسیه و مجارستان طرفلرينه
هجرت ايتمشلردى) مونغوللر طرفدن مغلوب ايدىلدیلر . صوكرالى بومونغوللرده
برنجى عصرده آلتايدن كلن و ايرغور دنيلن بر تورك قومى طرفدن بلع و محو
ايدىلشلردر . ميلادك بشنجى ويدنجى عصرلرنده بر چوق تورك قبائلى
بورالردن كلوب كچمشلردر . بو صره لرده برچيترك دنيلن بر قومدن بحث
اوليور . فقط صوكرالى تورك قومنىك تضيق اوزرينه پهچه نهكلر ، اورال جهتلرينه
كىتمك مجبوريتنى حس ايتمشلردر . اونبرنجى عصرده روسلر پهچه نهكلرك شدتلى
هجوملرينه معروض قالمشلردر . اونبرنجى عصرده ينه بويولدن يرلر نئسى نامنده باشقه
بر تورك قومى كچرك پهچه نهكلرى غربه طوغرى سوق ايتدى و روسلرى
تضيقه باشلادى . ينه بو صره لرده تاريخ ميداننده يكي بر تورك قومى ظهور
ايتدى كه بونلر كنديلرينه قازاق ياخود قازاق نامى و يريورلردى . ايشته
بوقازاقلر شمدى په قدردر كه بوميدانك ارى وصاحجى اولوب قالمشلردر .

ايرتيش اطرافنده كى قازاقلر برقاچ تورك قوم وقيله لرينك مجموعه سى ايدى .
تايماره ، قازاقار ، آلتين ، آرخور ، كرهى اروغلى بوجمعه نك اك مهم اركاتنى
تشكيل ايدردى . كوچه اولان بوقوم آسيانك كندى حياتلرينه مساعد اولان
يرلرى انتخاب ايدرك هر طرفه طاغيلمشلردى . كرهى (كراى) و مونغوللر
چنكىز خانك طوغدينى كيردلين نهرى بوينده ياشايورلردى . تايمانلر ايسه
كره يلرلر بر آاز جنوب غربي سنده ايرتيش واديلرنده ، آلتين و قاقچاقلرده قازاق
حجرالرينك شمال غربى جهتلرنده كچيورلردى .

چىغز خان وباطى خان بورالردن ، سىرپاي شرقى طرفلاردن كچركن بوتون بوكوچه تورك قبائلى بنمسه مش ، بونلرده اونلرى يابانچى بولامشلردى .
 آرغون ونايمانلر ، چىغز خانك ايكنجى اوغلى چىغز اولوسنده قالدىلر .
 كهره يلرده قاره ايرتيش وادىلرينه كلدىلر . قاپچاق و آلچىلر ايسه چىغز خانك بويوك اوغلى جوجى خان اولوسنده اولوب باطينك آتون اوردو (قاپچاق) مركزى تشكىل ايتدىلر .

چىغز خان اداره سنده كى جسيم اوردونك اك مهم قسمنى تشكىل ايدن تورك - قازاق قىپهلرى كندىلرينك اوتە دنبرى آليش دقلرى گوجهك حياتى تامايله محافظه ايتدىلر . عدالته امنيت ايدىلن دوزكون سوزلىلردن منتخب كيمسلر بى (بك) عنوانى آلتنده حاكمك ايدر ، بالچله امور حقوقيه ، قوانين متداوله به توفيقاً بونلرك حضورنده حل و فصل اولنوردى . اراضى دعوالرى ده ايكي طرفك انتخاب ايتدكلرى باطر (بهادر) لر آراسنده كوريليردى .

تورك قازاقلر هم سلا حشور ، هم ده ماهر سوارى اولدقلردن ميلادى ۱۳نجى و ۱۴نجى عصر ك اكتماز محاربلى صايىلورلردى . سفر ائالرنده باطير ، ياخود بيلرك اداره سنده برلشهر ك ، بر اتحاد تشكىل ايدهر ك محاصم اقوامى يك وجود اولهر ق قازشولارلردى و بر منفعت مأمول اولديغى صورتده بر صاحب نفوذ ايله توحيد مساعى ايتمكدن ، حتى تابعيته كير مكدن ده چكنمزلردى . فقط اميد ايتدكلرى منفعت نائل اوله ماز ، ياخود متبوعلرنده نفوذ كوره من ايسهلر آندن آيرىلق خصوصنده ذره قدر تردد كوسترملردى . صوكرالرى چىغز خانك اخقادی نفوذلى غائب ايدنجه ، آريلهر ق كندى باشلرينه قازاقلق عنوانى آلتنده قوتلى بر تورك اتحادى وجوده كتير مشلردى .

« بىتمدى »

صليم ثابت